

*Lakiehdotus***Laki****potilasturvallisuuden varmistamisesta terveydenhuollon työtaistelun aikana**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lain tarkoitus ja soveltamisala

Tämän lain tarkoituksena on varmistaa potilasturvallisuus tilanteissa, joissa kunnan tai kuntayhtymän järjestämää terveydenhuoltoa koskeva työtaistelu uhkaa vaarantaa potilaiden hengen tai terveyden hoitohenkilökunnan riittämättömyyden vuoksi.

Tätä lakia sovelletaan kunnan tai kuntayhtymän järjestämässä terveydenhuollossa vain, jos muut keinot eivät ole riittäviä potilaiden hengen tai terveyden vaarantumisen estämiseksi ja vain siinä laajuudessa, kuin se on mainitussa tarkoituksessa välttämätöntä.

Mitä tässä laissa säädetään työntekijästä, sovelletaan myös virkasuhteessa olevaan.

2 §

Työtehtävien ja työskentelypaikan muuttaminen

Kunnan tai kuntayhtymän sekä tälle terveydenhuollon palveluja tuottavan yksityisen palveluntuottajan palveluksessa olevan työtaisteluun osallistumattoman terveydenhuollon ammattihenkilön on, sen estämättä, mitä muualla säädetään tai mitä työ- tai virkaehtosopimuksessa tai työsopimuksessa on sovittu, tavanomaisten työtehtäviensä lisäksi tai sijasta suoritettava työnantajan määräämiä muita ammattitaitoaan vastaavia tehtäviä, jos se on välttämätöntä potilaan hengen tai terveyden vaarantumisen estämiseksi. Mainituissa tilanteissa työnantaja voi myös määrätä työntekijän työskentelemään toiseen terveydenhuollon toimintayksikköön. Työtehtävien ja työskentelypaikan muuttamista koskeva määräys ei saa kuitenkaan olla työntekijän henkilökohtaisen tilanteen kannalta kohtuuton. Työntekijällä on oikeus saada korvaus hänelle määräyksestä aiheutuvista poikkeuksellisista kustannuksista.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu työnantajan määräys voidaan antaa vain, jos muut keinot eivät ole riittäviä potilaiden hengen tai terveyden vaarantumisen estämiseksi ja vain siinä laajuudessa, kuin se on mainitussa tarkoituksessa välttämätöntä. Ennen määräyksen antamista työnantajan on selvitettävä muut mahdolliset keinot potilaiden hengen tai terveyden vaarantumisen estämiseksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa työntekijälle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen määräyksen antamista. Mainituissa tilanteissa ei kuitenkaan sovelleta lakia työnantajan ja henkilöstön välisestä yhteistoiminnasta kunnassa ja hyvinvointialueella (449/2007) eikä yhteistoimintalakia (1333/2021).

3 §

Potilasturvatyö

Jos kunnan tai kuntayhtymän ylläpitämä terveydenhuollon toimintayksikkö tai kunnalle tai kuntayhtymälle palveluja tuottava yksityinen terveydenhuollon toimintayksikkö ei pysty työtaistelun vuoksi muutoin turvaamaan potilaiden hengen vaarantumisen tai terveyden vakavan vaarantumisen estämiseksi välttämättä tarvittavaa hoitoa, eivätkä työtaisteluun osallistumattomiin kohdistuvat 2 §:ssä tarkoitettut keinot tai muut keinot ole riittäviä, aluehallintovirasto voi määrätä työtaisteluun osallistuvan terveydenhuollon ammattihenkilön työskentelemään ammattitaitoaan vastaavissa tehtävissä välttämättömän hoidon turvaamiseksi terveydenhuollon toimintayksikössä, jonka työntekijä hän on (*potilasturvatyö*). Määräys voidaan antaa kerrallaan enintään viikon ajaksi ja vain siinä laajuudessa, kuin se on potilaiden hengen tai potilaiden terveyden vakavan vaarantumisen estämiseksi välttämätöntä. Potilasturvatyötä koskeva määräys ei saa kuitenkaan olla työntekijän henkilökohtaisen tilanteen kannalta kohtuuton.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuja välttämättömiä hoitoja terveydenhuollossa ovat:

- 1) tehohoito ja hoito tehostetun valvonnan yksikössä;
- 2) päivystyksellinen hoito, jota ilman potilaan terveydentila vakavasti vaarantuu tai on vaarassa vaarantua vakavasti sekä siihen välittömästi liittyvä hoito;
- 3) ensihoito;
- 4) synnytysten hoito;

- 5) pitkäaikaisten sairauksien vaatima välttämätön hoito, jota ilman potilaan terveydentila vakavasti vaarantuu tai on vaarassa vaarantua vakavasti;
- 6) jatkuva hoito tai lääkehoito, jota ilman potilaan terveydentila vakavasti vaarantuu tai on vaarassa vaarantua vakavasti;
- 7) sairaalan osastolla olevien potilaiden välttämätön hoito, jota ilman potilaan terveydentila vakavasti vaarantuu tai on vaarassa vaarantua vakavasti;
- 8) muu 1 – 7 kohtiin verrattava potilaan hengen turvaamiseksi tai potilaan fyysisen tai psyykkisen terveydentilan vakavan vaarantumisen estämiseksi välttämättä tarvittava tutkimus ja hoito, jota ilman potilaan terveydentila vakavasti vaarantuu tai on vaarassa vaarantua vakavasti; sekä
- 9) edellä 1 – 8 kohdissa tarkoitettuihin hoitoihin liittyvät laboratoriotutkimukset ja näytteenotto, kuvantamistutkimukset, lääkehoito, patologis-anatomisten näytteiden otto ja tutkimus sekä muut lääketieteelliset tukipalvelut, joita ilman potilaan terveydentila vakavasti vaarantuu tai on vaarassa vaarantua vakavasti.

4 §

Menettely potilasturvatyöhön määrättäessä

Henkilö voidaan määrätä potilasturvatyöhön vain 3 §:ssä tarkoitetun terveydenhuollon toimintayksikköä ylläpitävän tai ostopalvelusopimuksen tehneen kunnan tai kuntayhtymän esityksen perusteella. Esityksessä on oltava selvitys toimenpiteistä, joita kunta tai kuntayhtymä on toteuttanut, jotta vältettäisiin potilaiden hengen vaarantuminen tai terveyden vakava vaarantuminen. Esityksessä on oltava perustelut sille, miksi pysyvän lainsäädännön mahdollistamat toimet ovat riittämättömiä. Lisäksi esityksessä tulee olla tieto potilasturvatyöhön esitettävistä terveydenhuollon ammattihenkilöistä, heidän yhteystiedoistaan sekä siitä, mihin tehtäviin, kuinka paljon ja kuinka pitkäksi ajaksi terveydenhuollon ammattihenkilöitä tulisi määrätä potilasturvatyöhön. Esityksen tekijän on pyrittävä varmistamaan, ettei esitys muodostu potilasturvatyöhön esitettävän työntekijän henkilökohtaisen tilanteen kannalta kohtuuttomaksi. Edellä mainitut tiedot voidaan luovuttaa aluehallintovirastolle salassapitosäännösten estämättä määräyksen antamista varten. Kunnan tai kuntayhtymän on esitystä laatiesaan varattava työtaisteluun ryhtyneen ammattijärjestön kyseisessä terveydenhuollon toimintayksikössä toimivalle ammattiosastolle mahdollisuus lausunnon antamiseen ja esitykseen tulee liittää osaston mahdollisesti antama lausunto. Lausunnon antamiselle on varattava vähintään 24 tuntia aikaa.

Terveydenhuollon palveluja kunnalle tai kuntayhtymälle tuottavan yksityisen palvelutuottajan on salassapitosäännösten estämättä annettava kunnalle tai kuntayhtymälle esityksen tekemistä varten välttämättömät tiedot potilasturvatyöhön esitettävistä terveydenhuollon ammattihenkilöistä, heidän välttämättömät yhteystietonsa, välttämättömät tiedot heidän työtehtävistään sekä muut esityksen tekemistä varten tarvittavat 1 momentissa tarkoitetut välttämättömät tiedot. Kunnan ja kuntayhtymän on annettava salassapitosäännösten estämättä edellä mainitut tiedot aluehallintovirastolle määräyksen antamista varten.

Ennen määräyksen antamista aluehallintoviraston on varattava potilasturvatyöhön määrättävälle mahdollisuus tulla kuulluksi asiassa. Kuultavan on ilmoitettava näkemyksensä asiasta aluehallintoviraston määräämässä ajassa, joka ei saa olla 24 tuntia lyhyempi. Asian saa ratkaista asianosaista kuulematta, jos kuulemisesta aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa vakavaa vaaraa ihmisten terveydelle.

Määräys voidaan antaa, vaikka kuultava vastustaisi määräystä. Määräyksessä aluehallintoviraston on määriteltävä potilasturvatyön alkamisen ajankohta, kesto, toimintayksikkö, jossa se suoritetaan ja pääasialliset työtehtävät.

Kunnan, kuntayhtymän, ostopalvelutuottajan ja aluehallintoviraston on nimettävä ne henkilöt, jotka saavat käsitellä tässä pykälässä tarkoitettuja henkilötietoja, tai määriteltävä ne tehtävät, joihin sisältyy näiden tietojen käsittelyä. Tietoja käsittelevät henkilöt eivät saa ilmaista näitä tietoja sivulliselle työ- tai virkasuhteen aikana eikä sen päättymisen jälkeen. Kunnan, kuntayhtymän ja ostopalvelutuottajan on säilytettävä hallussaan olevia potilasturvatyömääräysesityksiä ja aluehallintoviraston määräyksiä koskevat tiedot erillään muista keräämistään henkilötiedoista. Tiedot on poistettava välittömästi sen jälkeen, kun käsittelylle ei ole tässä laissa tarkoitettua perustetta.

5 §

Poikkeaminen työaikasäännöksistä

Jos terveydenhuollon työtaistelu vakavasti uhkaa johtaa 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun potilaiden hengen vaarantumiseen tai terveyden vakavaan vaarantumiseen, säädetyt tai sovitut työajat saa ilman työtaisteluun osallistumattoman ja potilasturvatyöhön määrätyn terveydenhuollon ammattihenkilön suostumusta ja sen estämättä, mitä työaikalaisissa säädetään, ylittää siinä määrin kuin 3 §:n 2 momentissa tarkoitetun välttämättömän hoidon turvaaminen sitä edellyttää, kuitenkin enintään kahden viikon ajan. Tällöin työssä saa myös poiketa työaikalain 8, 18, 24, 25, 27 ja 28 §:n säännöksistä. Työnantajan on kuitenkin tasoitettava työaika enintään työaikalain 18 §:ssä säädettyyn enimmäismäärään ja annettava työntekijälle korvaavat lepoajat niin pian kuin

mahdollista tai työ- ja virkaehtosopimuksen mukaisesti, jos siinä on sovittu pidemmästä ajanjaksosta. Työaikalain säännöksistä poikkeaminen ei saa kuitenkaan olla työntekijän henkilökohtaisen tilanteen kannalta kohutuutonta eikä se saa aiheuttaa vaaraa työturvallisuudelle tai työntekijän terveydelle.

Työnantaja voi poiketa työaikasäännöksistä vain, jos muut keinot eivät ole riittäviä potilaiden hengen tai potilaiden terveyden vakavan vaarantumisen estämiseksi ja vain siinä laajuudessa, kuin se on mainitussa tarkoituksessa välttämätöntä. Ennen määräyksen antamista työnantajan on selvitettävä muut mahdolliset keinot potilaiden hengen tai terveyden vaarantumisen estämiseksi.

Työnantajan on viivytyksettä tehtävä työsuojeluviranomaiselle kirjallinen ilmoitus tässä pykälässä tarkoitettun työn syystä, laajuudesta ja todennäköisestä kestoista. Työnantajan on varattava tällaista työtä tekeviä työntekijöitä edustavalle luottamusmiehelle tai jos luottamusmiestä ei ole valittu, työsopimuslain 13 luvun 3 §:ssä tarkoitettulle luottamusvaltuutetulle tai jos luottamusvaltuutettuakaan ei ole valittu, työsuojeluvaltuutetulle tilaisuus liittää ilmoitukseen lausuntonsa. Työsuojeluviranomainen voi tutkittuaan asian joko jättää sen saamansa ilmoituksen varaan tai ryhtyä toimenpiteisiin tässä pykälässä tarkoitettun työn rajoittamiseksi tai lopettamiseksi.

6 §

Uhkasakko

Aluehallintovirasto voi asettaa 3 §:ssä tarkoitettun potilasturvatyöhön määräämistä koskevan päätöksensä tehosteeksi uhkasakon.

Uhkasakon asettamiseen ja tuomitsemiseen sovelletaan, mitä uhkasakkolaissa (1113/1990) säädetään. Aluehallintovirasto tuomitsee uhkasakon potilasturvatyömääräystä esittäneen kunnan tai kuntayhtymän esityksestä.

7 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhausta aluehallintoviraston tämän lain nojalla tekemään päätökseen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019). Valitusoikeus on myös 4 §:ssä tarkoitettun esityksen tehneellä kunnalla tai kuntayhtymällä.

Aluehallintoviraston päätöstä potilasturvatyöhön määräämisestä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei hallintotuomioistuin toisin määrää.

Muutoksenhaussa uhkasakon asettamista ja maksettavaksi tuomitsemista koskevaan päätökseen sovelletaan, mitä uhkasakkolaissa säädetään.

8 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2022 ja se on voimassa 30 päivään kesäkuuta 2022. Lakia ei saa soveltaa enää 1 §:ssä tarkoitettun työtaistelun päätyttyä.

Helsingissä x.4.2022

Pääministeri

Sanna Marin

Perhe- ja peruspalveluministeri Aki Lindén